

Референдум је облик непосредне демократије, односно непосредно учешће грађана у доношењу политичких одлука.

Да би се у пракси потврдила ова дефиниција, одговарајуће премисе такође морају бити испуњене.

А то су: озбиљност, тренутка и снажна потреба грађана за таквим видом учешћа у доношењу одлука, јасно референдумско питање, одговарајући период јавне расправе и преферендумске кампање, антиципација последица резултата референдума...

Срби су се са референдумом, а и са другим демократским тековинама, поново сусрели тек по укидању једнопартијског система и увођења плурализма и стварања претполитичког друштва у бившој Југославији. Тај процес ширио се од запада ка истоку, и некако се најтеже примао код најбројније нације у заједничкој држави, чије се руководство нужним променама најдуже опирало.

Референдуми су постали начин да народ после педесет година диктатуре пролетаријата и партијског једноумља проговори кроз ову форму демократског изјашњавања и наметне сопствену вољу однарођеном и окошталом режиму, који се и тада када су дувале олује а не ветрови промена, понашао као да не схвата какве су нове климатске промене настале, да је почело изумирање политичких диносауруса и да је почело ново ледено доба које ће заледити, сахранити и у вечити заборав однети

комунистичке мамуте.

Национализми су се свесно потпиривали међу јужнословенским народима, јер је то био ефикасан антидот за превазиђени црвени интернационализам и брзи начин трансформације друштва.

Тај националистички цунами имао је за циљ да сруши темеље бившег система и да на тим рушевинама изгради нове државоидне форме које ће почивати на догађањима народа, који је, најзад, из очаја, беса, деценијске ћутње и запостављања од својих недодирљивих вођа показао своју снагу.

Неочкивано буђење пратио је крик који је ледио крв у жилама, а његов ехо је одјекивао планинама и гудурама, као и бескрајним ходницима и кабинетима централних комитета.

После тога је уследила конфузност и дезоријентација као после изласка из пећине, народ је вођен примитивним нагонима и искомским страховима, па је у таквом стању постајао лак плен за манипулацију и поновно, али овог пута безболно, уз националистичку анестезију, зауздавање, с тим што ће мамузе у трбух забадати овог пута националне вође са пуним бисагама и дугачким бичем.

Први референдум који су Срби одржали био је 17. августа 1990. године и представљао је политичку консолидацију српског народа у Хрватској и израз његове воље за будуће решење сопственог статуса у процесу трансформације постојећег уређења федерације.

Он је и расписан у сенци најаве хрватског руководства о уставним променама тада још увек социјалистичке републике и промене конститутивног карактера српске заједнице.

Најбитнија консеквенца која је проистекла из оваквог изјашњавања била је проглашење аутономије 30. септембра од стране претходно формираног Српског националног већа, која је обухватала српски народ на етничким и историјским територијама на којима он живи, а које су унутар садашњих граница Хрватске као федералне јединице СФРЈ.

Резултат није био признат од стране нове хрватске власти, која је поред хроничне игноранције српског питања узвратила новим ударцима и додатно закомпликовала проблем изгласавањем божићног Устава 22. децембра чиме је најавила сопствени референдум о свом статусу или о опстанку заједничке државе.

Потези који су у следили били су даља хомогенизација српског народа који је у страху од понављања геноцида, уплашен од најезде усташке емиграције, као и од отвореног антагонизма који је киптио из хрватске врхушке, тражио адекватни политички оквир који би обезбедио његов опстанак.

Двадесет првог децембра 1990. проглашена је САО Крајина, која је обухватала општине северне Далмације и Лике, што је Уставни суд Хрватске пар недеља касније укинуо покушавајући да спроведе правни систем успостављен новим Уставом.

Дванаестог маја 1991. расписан је још један референдум на коме су Срби исказали своју жељу за остатак у Југославији у случају проглашења независности Хрватске.

Ову одлуку потврдила је и Скупштина САО Крајине четири дана касније као легитимни представник српског народа, нудећи се тако за равноправног преговарача у процесу сукцесије заједничке државе и трасирајући сопствени пут у будућим политичким токовима.

И ову одлуку Уставни суд Хрватске прогласио је неуставном и неважећом, дајући до знања да на целој територији ове републике важе закони потврђени у Сабору, а донети у складу са највишим актом изгласаним претходне зиме.

Цео процес формирања државног апарата који ће почивати на вољи српског народа окончан је уједињењем САО Крајине са САО Славонијом, Барањом и Западним Сремом у јединствену Републику Српску Крајину (проглашена 01. 03. `91.) 19. децембра 1991. године.

Референдум у Срба

Пише: Александар Дикић
четвртак, 26 јануар 2012 15:18

Истог дана проглашен је и Устав РСК, главни град постао је Книн, а први председник др Милан Бабић.

И Срби у Босни кренули су тим путем слутећи да им се спрема сличан сценарио обесправљивања и одвајања од матице, а ствари су се неконтролисано убрзале после најаве представника муслиманског народа да ће организовати референдум о осамостаљењу БиХ.

Одговор Срба био је плебисцит одржан 10. новембра 1991. на коме се преко милион и по Срба, као и скоро 50.000 грађана друге националности изјаснило за заједнички живот у Југославији, док референдум сарајевског руководства није добио двотрећинску већину нити у излазности нити у потврђивању намере о сувереној Босни.

Срби западно од Дрине у годинама које су уследиле често су практиковали овај облик „директне демократије“, јер су одлуке које је требало доносити биле изузетно тешке и судбоносне и превазилазиле су капацитете било ког политичара или државног тела.

Петнаестог маја 1993. расписан је референдум на коме је народ требало да се изјасни о прихватању или одбијању Венс-Овеновог плана.

Пропратно питање на листићу било је да ли се подржава самостално и слободно удруживање Републике Српске са другим државама.

Излазност је била 92% уписаних бирача, а негативан одговор на прво а позитиван на друго дало је 96% изашлих.

Ово је био увод у следећи референдумски круг који је за циљ имао спајање две новоформиране и полудефинисане српске државоидне творевине, РСК и РС, уз могућност заједничког уједињења са другим српским државама, који је одржан 19. јуна те године.

Референдум у Срба

Пише: Александар Дикић
четвртак, 26 јануар 2012 15:18

Излазност је била 95%, а таквој идеји која је пркосила готово свим међународним факторима, па чак и политици коју је матица водила, подршку је дало 98,61% изашлих.

Следеће године међународна иницијатива за решавање крвавог босанског сукоба била је оличена у Мировном плану тзв. Контакт групе, иза које су стајале САД, Русија и ЕУ (Немачка, Британија и Француска).

Руководство босанских Срба је и на нивоу Председника, Владе и Скупштине одбило понуђено решење и по старом добром обичају коначну одлуку препустило народу.

Референдум је одржан 27. августа 1994. године. Излазност је била 90,86%, а против се изјаснило 96,06%.

Ни Срби у Србији нису остали имуни на могућност директног одлучивања о кључним стварима за њихово друштво.

У зениту косовског конфликта, у пресеку тврде унутрашње политике и међународних притисака, после формирања нелегалне ОВК 28. новембра 1997. године и ликвидације њеног вође Адема Јашарија у фебруару следеће године, после притисака реактивиране Контакт групе и безуспешних покушаја српских органа власти да приволе побуњене Албанце на преговоре, после одбијања мисије ЕУ предвођене Фелипе Гонзалесом и увођења пакета санкција Југославији, Слободан Милошевић, тада на функцији председника СРЈ, предложио је 7. априла 1998. расписивање референдума о међународном посредовању у сукобу Космету.

Да би се ствари убрзале, а политички став српске стране што јасније исказао пред одлучујуће догађаје који ће уследити, Влада Републике Србије је прво једногласно прихватила предлог, а онда усвојила посебан Закон о скраћењу потребног времена између заказивања и одржавања референдума, чиме је рок са неопходних 30 до 60 дана скраћен на 15.

Одржан је експресно, два дана пре састанка Контакт групе, 23. априла 1998. године, а

референдумско питање је гласило: „Да ли прихватате учешће страних представника у решавању проблема на Косову и Метохији?“

На референдум је изашло 73,05% уписаних бирача и против страног мешања изјаснило се 94,73% изашлих грађана.

Референдум у претходној деценији, одржан 2006. године, донео је митровдански Устав и последњи је у низу, али и једини чије су одлуке и данас на снази.

Ово подсећање може помоћи у подвлачењу заједничке црте ових народних изјашњавања, иако се ради о различитим околностима и питањима на које се одговарало, а такође је добра смерница и упозорење за најављене референдуме како на северу КиМ тако и у Републици Српској.

Оно што спаја поменута народна једногласја јесте да су све одлуке које су донешене биле занемарене, изневерене и изокренуте у потпуну супротност оног чему су грађани дали легитимитет.

То и није толико чудно јер су заједнице унутар којих се све то дешавало, и ма каквим се именом оне обележавале и покушавале дефинисати зарад политичких и националних остварења, биле засноване на односима који по много чему личе на племенску заједницу, без развијене културе дијалога или толеранције за другачије мишљење, што су неопходни предуслови за одржавање тако софистициране и сензитивне методе која служи за одређивање народне воље.

Са друге стране, околности у којима су они одржавани захтевале су потпуну народну мобилизацију, грађанин је постајао војник и на бирачком месту и на првој борбеној линији, па су и пре као и за време референдума владала војна правила која подразумевају беспоговорну послушност надређенима.

У тој атмосфери опште опасности и борбе за опстанак, када адреналин преплављује разум а емоције и нагони за одржањем су главна покретачка снага и појединца и

заједнице, може се говорити само о референдумској форми или о злоупотреби његове суштине. Он је постао параван дезоријентисаних, збуњених политичара, који нису имали довољно храбрости нити умећа да воде свој народ, већ су га потурали испред себе, гурајући га с леђа, низбрдо, у провалију.

Овакву оцену потврђују и последице које је управо тај народ претрпео после плебисцитарне подршке политичким кукавичким јајима.

Проглашење РСК, њено виртуелно, једнострано припајање Србији, укидање важења Устава Хрватске и прихватање Устава и закона Републике Србије, авантура у виду уједињења са РС... све одлуке донете „у име народа“ на крају су завршиле пропашћу такве политике, која, без обзира на „народну подршку“, није имала у себи довољну предвидивост онога што је могуће постићи, нити довољно разума да не почива на ватри усијаних глава и њихових мегаломанских амбиција, чија лудост није пробила зид, али се свима то упорно ударање обило о главу, било да је усијана или хладна.

Одбијањем оба мировна плана, и то са позиције војничке доминације и стране која може да диктира и поставља услове, Срби у Босни су себе довели у позицију да последњу годину рата буду изоловани и од света и од матице, да буду прокажени од светске јавности, да себе доведу на ниво неконтролисаних афричких милиција које киднапују припаднике међународних снага уз присуство камера, да заузимају заштићене УН зоне, да крију заробљене пилоте и њихове животе користе за уцењивање...

Као главни кривци за наставак рата били су изложени константним муслиманско-хрватским офанзивама, бомбардовањима НАТО-авиона која су коштала изнурену српску војску хиљаде живота, а после Олује и наставак офанзиве и уласка већег дела регуларне хрватске војске на територију БиХ, узастопни порази и губици територија били су драматични, што је пратио егзодус оног истог народа који је био жртва политичког авантуризма.

Кога кривити, са ове стране фронта, за такав исход и одабир таквог пута на раскрсници на којој се нудило и скретање у другом правцу.

Народ или лидере?

На овом се питању и види сва хипокризија и демагошки карактер референдумске навике српских политичара.

Јер одлуке које су они спроводили добиле су директну и недвосмислену подршку народа који они заступају.

То прање њихових руку, које су прљаве макар радили и у белим рукавицама, јесте злочин саучесништва у убиству са предумишљајем, јер они имају одговорност предводника и старатеља над нејаким, уплашеним и збуњеним народом који у стању сужене свести није одговоран за своје поступке, а у одговарајућим условима, уз довољно помућен разум, страхом, еуфоријом и хипнозом исход стања оваквог пацијента може бити трагичан.

Посебан пример свеопште шизофреније представља референдум из 1998. године.

Само пар недеља после проглашења резултата у Београд је долетео Ричард Холбрук који је организовао разговор Милошевића и Ругове, а десет дана пре тога изасланик руског председника Игор Иванов најавио је после састанка са југословенским председником могућност доласка мисије ОЕБС-а на територију Космета, што је на крају и утврђено 25. октобра резолуцијом Савета безбедности 1203, којом се тражи да се Србија повинује договору Холбрук-Милошевић чиме се допушта долазак две хиљаде верификатора на челу са Вилијамом Вокером.

Очигледнији пример гажења народне воље, обесмишљавања референдумске јасне поруке и супремације воље и одлуке аутократског вође одавно није виђена на тлу модерне Европе.

Да ли претходна искуства могу да се барем делимично апликују на ситуацију на Северу?

Да ли је и тамо народ угрожен и да ли се бори за опстанак?

Да ли су околности у којима живи, ради и политички функционише сличне оним у каквим су били Срби у Хрватској и БиХ?

Да ли су њихове жеље да не признају Декларацију о независности Косова и да желе да остану да живе у Србији, сличне жељама Срба у Босни да не признају нелегални референдум расписан од стране бахате и кратковиде сарајевске владе и да плебисцитарно одлуче да наставе да живе у Југославији?

Да ли су и они изоловани и означени као реметилачки фактор од стране Запада, док њихови непријатељи имају отворену подршку међународних институција, како оних ван Косова тако и оних који су легално инсталирани на територији Покрајине?

Да ли је њихова одлука о неприхватању и отвореној критици београдске политике, отказивање поверења члановима преговарачког тима Владе Републике Србије, као и негативан став према решењима које преговори доносе могу да се упореде са одбијањем мировних планова у Босни и наставком тврдоглаве политике руководства са Пала?

Да ли је организовање референдума само покриће преамбициозних и неодговорних политичара, који на тај начин траже изговор за своју политику која има сужени маневарски простор и сумњиву перспективу?

Или се ради о дефинисању народне воље и коришењу неутуђивог права једног народа да сам одлучи где, како и са ким ће живети?

Да ли глас народа може да ослаби или да ојача позицију преговарача?

Питање најављеног референдума односи се на прихватање или одбијање институција самопроглашеног независног Косова.

Одговор српског народа је унапред познат, али импликације које ће он имати могу бити различите.

Карактеристично је да се о сваком питању, којим су се директно или индиректно бавили поменути референдуми, питала такође и међународна заједница која је у одговарајућем периоду била слабије или интензивније укључена у решавање тог проблема.

У складу са тим можемо као по некаквој изведеној формули и доћи да закључка какве ће последице после овог међуопштинског референдума наступити.

Онда, када је улога међународне заједнице била епизодна, када се, са разлогом или без, држала на безбедној и може се рећи чак и посматрачкој дистанци, последице су биле благе као што је случај био са референдумима `92. и `93.

Међутим, када је на терену њена улога била активна, поготово када је имала извршну власт *in situ* и суверено постављала, одређивала и мењала услове, како преговора тако и конкретних решења, онда је поигравање са њеном вољом значило преузимање на себе великог ризика и сношење озбиљних последица.

Север Косова, нажалост, налази се у незавидној позицији.

Референдум ће, по свему судећи, имати судбину претходних.

Свако ће декларативно, вербално, формално, али не и суштински поштовати одлуку једног народа, али она ће бити само мали тег на тасу који ће највероватније полетети у ваздух, јер ће превагнути оловна тежина већ зацртаних историјских токова који на Косову дају јасне обресе.

Та одлука неће обавезивати никога и биће само још један папирни змај кога ће одувати ветрови промене које ни Ибар неће моћи да заустави.